TURYSTYKA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

TUR4all

Opracowanie: dr hab. Dariusz Jacek Olszewski-Strzyżowski, prof. AWFiS

Fundusze Europejskie
Rzeczpospolita Polska
Unia Europejska

- Osoby z niepełnosprawnościami stanowią mniejszość w społeczeństwie i zapewne z tej przyczyny doznają nadal różnych przejawów dyskryminacji, nietolerancji, obojętności i niezrozumienia. Należy pamiętać, że mają one takie same potrzeby jak ludzie pełnosprawni, wymagają jednak pomocy w ich realizacji i pewnej opieki. Poczucie akceptacji i zrozumienia wpływa korzystnie na ich relacje społeczne, likwidując kompleksy i uprzedzenia związane z niepełnosprawnością. Wpływa to na ich zwiększenie pewności siebie, wzmacnia ich odporność psychiczną, integruje ze społeczeństwem, chroni przed poczuciem osamotnienia.
- Osoba z niepełnosprawnościami jest jednostką w pełni swych praw, znajdującą się w sytuacji upośledzającej ją, stworzonej przez bariery środowiskowe, ekonomiczne i społeczne, których nie może tak jak inni ludzie przezwyciężyć wskutek występujących w niej uszkodzeń.
- Prawa człowieka mają charakter uniwersalny i bez żadnych zastrzeżeń przysługują również osobom z niepełnosprawnościami. Wszelka dyskryminacja tych osób stanowi naruszenie praw człowieka. Należy im zagwarantować równość szans, eliminując bariery finansowe, fizyczne, socjalne czy psychologiczne, które mogą zniechęcić ich do włączania się w życie społeczne lub wręcz blokować im taką możliwość.
- Konstytucja RP zapewnia każdemu obywatelowi równy, nieskrępowany dostęp do dóbr kultury, nauki, ochrony zdrowia. Dotyczy to również, a nawet przede wszystkim, ludzi z niepełnosprawnościami bez względu na rodzaj dysfunkcji.

- Nowa koncepcja niepełnosprawności realizowana w wielu krajach wpływa na wypracowanie narodowych strategii społeczno-politycznych, których celem jest tworzenie społeczeństw otwartych oraz tolerancyjnych i dostępnych dla wszystkich.
- Działania dotyczą wielu dziedzin i oparte są na pojęciu prawa i poszanowania różnic indywidualnych, modelu równych szans dla osób z niepełnosprawnością, obejmujące wszystkie ważne obszary życia: edukację, pracę, zabezpieczenie socjalne, usługi, mieszkalnictwo, czas wolny itp.
- Kładzie się duży nacisk na likwidację przejawów i praktyk dyskryminacyjnych oraz odejście od marginalizacji środowiska osób z niepełnosprawnością.

ROZWAŻANIA OGÓLNE

- Niezwykle istotnym jest, aby w każdym środowisku społecznym próbować promować wartości aktywnego spędzania czasu wolnego, próbując zmienić świadomość różnych jednostek i grup społecznych w tej materii (w tym zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami).
- Turystyka i rekreacja niewątpliwie przyczyniają się także do podnoszenia poziomu jakości życia osób dotkniętych chorobami czy niepełnosprawnościami.
- W życiu osób z niepełnosprawnościami turystyka jest ważnym elementem rehabilitacji medycznej (zwiększa wydolność organizmu, przywraca sprawność, a w przypadku zmian nieodwracalnych - sprzyja wykształceniu funkcji zastępczych, zmniejsza niekorzystne skutki ograniczonej aktywności ruchowej), tym bardziej atrakcyjnym, że znacznie efektywniejszym i przyjemniejszym od „monotonnych ćwiczeń na sali”.
- Niebagatelny jest też wpływ doświadczeń i przeżyć turystycznych na ogólną kondycję psychofizyczną osób z niepełnosprawnościami.
- Turystyka znacząco poprawia ich samopoczucie: przywraca wiarę we własne siły, podnosi samoocenę, łagodzi stresy, pomaga odzyskać równowagę emocjonalną.
- Wycieczki turystyczne są dla osób z niepełnosprawnościami sa często okazją do nawiązania innych jakościowo kontaktów interpersonalnych Są one nacechowane specyfiką sytuacji, w której zachodzą, czyli pozytywnym stanem emocjonalnym, poczuciem ożywienia, dobrego nastroju, akceptacji innych, wzmocnieniem wiary we własne siły itp.
- Turystyka zdecydowanie może być jednym z ważniejszych środków w procesie rewalidacji i integracji osób z niepełnosprawnościami ze społeczeństwem *(turystyka dostępna, turystyka dla wszystkich, turystyka wkluczająca).*

- Turystyka pozwala na wspólne przebywanie wśród społeczeństwa, umożliwia nawiązywanie i utrzymanie kontaktów oraz przyjaźni, usuwając w ten sposób poczucie mniejszej wartości. Uprawianie turystyki przez osoby z niepełnosprawnościami pozwala na sprawdzenie swoich możliwości i sił w różnych warunkach, a tym samym pokonanie własnych słabości i dążenie do coraz to nowych ambitnych celów
- Turystyka powinna odgrywać bardzo istotną rolę w przezwyciężaniu dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami. Dlatego obiekty turystyczne powinny być szczególnie przystosowane do ogólnego użytkowania, tzn. pozbawione barier technicznych, kulturowych i społecznych.
- Zachodzący obecnie postęp techniczny, również w zakresie środków i urządzeń wspomagających (nawet w przypadku znacznej niepełnosprawności), zwiększa udział osób z niepełnosprawnością w życiu zawodowym, kulturowym i społecznym.
- Turystyka zajęła ważne miejsce w ich życiu, będąc nie tylko źródłem rozrywki, relaksu, ale też szeroko pojętej rehabilitacji. Podróżowanie, poznawanie świata, aktywny wypoczynek stały się bodźcem przyspieszającym i wspomagającym procesy odnowy, regeneracji i kompensacji niektórych funkcji uszkodzonego organizmu.
- Uprawianie turystyki korzystnie wpływa na ich psychikę oraz przeciwdziała niedoborowi ruchu, czyli hipokinezie.
- Turystyka osób z niepełnosprawnościami to nie tylko organizacja turnusów rehabilitacyjnych (które oczywiście też są potrzebne), ale umożliwienie im udziału w podróżowaniu na równych prawach z ludźmi w pełni sprawnymi. Mimo wielu ograniczeń funkcjonalnych, osoby z niepełnosprawnościami, dzięki wykorzystaniu zdobyczy techniki, mogą brać udział niemal we wszystkich współczesnych formach turystyki.

- W procesie aktywizowania osób z niepełnosprawnością ważną rolę odgrywają aktywności wolnoczasowe: sport, wychowanie fizyczne, rekreacja ruchowa, turystyka oraz inne formy działalności ruchowej. Ruch, aktywności i ukierunkowana działalność sportowo-rekreacyjno-turystyczna są już dziś nieodłącznymi elementami optymalnego stylu życia coraz większej ilości osób z niepełnosprawnościami.
- Bardzo ważne jest to, że wszystkie one powinny być podejmowane w czasie wolnym przez osoby z niepełnosprawnościami, bez żadnych barier i ograniczeń, przy czym społeczeństwo, państwo, rząd i organizacje pozarządowe, stowarzyszenia ale również i branża turystyczna powinny pomagać, dofinansowywać, inicjować, dostosowywać, promować oraz tworzyć odpowiednie ku temu warunki.

***Według <u>Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce</u>* (ang. *Global Code Of Ethics For Tourism*), każdy z nas ma pełne prawo do turystyki:**

- potwierdza się prawo wszystkich do turystyki i swobody przemieszczania się w celach turystycznych,

- ludzie na całym świecie mają jednakowe prawo do bezpośredniego i osobistego odkrywania i cieszenia się z bogactw naszej planety,

- wspierany jest światowy, równoprawny, odpowiedzialny i trwały porządek turystyczny, który jest z korzyścią dla wszystkich części społeczeństw,

- promowana jest odpowiedzialna, zrównoważona i ogólnie dostępna turystyka w ramach powszechnego prawa do wypoczynku i podróżowania, przy poszanowaniu wyborów społeczeństw wszystkich narodów w tym zakresie,

- działalność turystyczna winna przestrzegać równości kobiet i mężczyzn, zapewniać poszanowanie praw człowieka, w szczególności zaś chronić te odnoszące się do najsłabszych grup, a więc dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych, mniejszości etnicznych, rdzennej ludności,

- turystyka jest instrumentem rozwoju osobistego i zbiorowego oraz zachęca do promowania praw człowieka (bez jakichkolwiek ograniczeń i barier),

- popierana i wspierana jest zwłaszcza turystyka rodzinna, młodzieżowa, studencka oraz dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Czynniki decydujące o uczestnictwie osób z niepełnosprawnościami w aktywnościach turystycznych to m.in. :

- w wielu przypadkach, czynniki ekonomiczne mają największy wpływ na wybór aktywności (aktywność zawodowa, kondycja finansowa, sytuacja materialna),
- o poziomie uczestnictwa w turystyce w dużej mierze decydują również czynniki pozaekonomiczne (wykształcenie, zawód, miejsce zamieszkania, akceptacja/brak akceptacji ze strony znajomych/rodziny/środowiska w odniesieniu do podejmowania przez osobę z niepełnosprawnościami właśnie takich (turystycznych) aktywności, jako swoisty „styl życia”,
- pomoc ze strony instytucji wspierających finansowo - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), który wśród wielu realizowanych zadań zmierzających do poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami, stara się również wspierać ich uczestnictwo w turystyce,
- wsparcie ze strony zakładów pracy (działalność socjalna) czy też organizacji kościelnych, które choć w mniejszym stopniu, to również odgrywają pewną rolę w dofinansowywaniu wypoczynku w/w osób,

- osoby z niepełnosprawnościami mają możliwość korzystania ze środków publicznych i z funduszy pomocowych (UE),
- aktywnościom osób z niepełnosprawnościami sprzyja rozwój różnorodnych form w ramach „*turystyki socjalnej*”,
- nie docenianą do końca, formą wypoczynku, powszechnie wybieraną przez osoby z niepełnosprawnościami, są ich pobyty u rodziny/znajomych/przyjaciół,
- funkcjonowanie na rynku coraz bardziej wyspecjalizowanych podmiotów branży turystycznej, posiadających w swojej ofercie imprezy i usługi oferowane dla w/w segmentu odbiorców (biura podróży, obiekty noclegowe, transport itp.), sprzyja rozwojowi zróżnicowanych produktów turystycznych proponowanych dla omawianego segmentu odbiorców.

Turystyka jest istotnym elementem życia osób z niepełnosprawnościami i realizuje m.in. następujące cele:

- anatomiczno-fizjologiczne - aktywność turystyczna poprawia ogólne funkcje organizmu, leczenie ruchem wzmacnia mięśnie, ścięgna i stawy, poprawia kondycję, zwiększając możliwości ruchowe osoby z niepełnosprawnością;
- biologiczne - ogranicza biologiczne skutki starzenia się organizmu;
- higieniczno-zdrowotne - wpływa motywująco podczas wykonywania codziennych ćwiczeń rehabilitacyjnych, wzmacnia nie tylko ciało, ale również psychikę;
- lecznicze - może być kontynuacją leczenia a także formą usprawniania;
- społeczne - wpływa na tworzenie pozytywnych relacji społecznych, integruje i uczy właściwych reakcji;
- wychowawczo-psychologiczne - turystyka wpływa na kształtowanie się właściwej postawy wobec siebie jak i otoczenia.

- Aktywność turystyczna zwiększa odporność na negatywne reakcje otoczenia i ułatwia kontaktowanie się ze środowiskiem.
- Uprawianie turystyki, a szczególnie turystyki kwalifikowanej, umożliwia osobom niepełnosprawnym nawiązywanie wartościowych kontaktów interpersonalnych (znajomości, koleżeństwo, przyjaźnie itp.) w obrębie grupy i zbiorowości inwalidów. Poza tym stanowi ona dobrą płaszczyznę kontaktów z ludźmi pełnosprawnymi (wpływa na uczenie się wzajemnego szacunku, tolerancji na odmienność i kultury osobistej).
- W większości przypadków nic nie stoi na przeszkodzie, by osoby z niepełnosprawnościami uprawiały te same formy turystyki co osoby w pełni sprawne. Turystyka ludzi z niepełnosprawnościami nie różni się prawie wcale od turystyki uprawianej przez osoby pełnosprawne (m.in. różnice sprzętowe, częstotliwość, długość pobytów, koszty itp.)
- Z różnych względów (np. wysokich kosztów, konieczności specjalnej organizacji, zwiększonego wysiłku fizycznego), niektóre sposoby podróżowania są zdecydowanie rzadziej wybierane przez osoby z niepełnosprawnościami.

- Ważnymi elementami w organizacji turystyki dla osób z niepełnosprawnościami są:
  - większy nakład pracy organizacyjnej,
  - specjalistyczny personel,
  - dostosowanie infrastruktury turystycznej,
  - likwidacja barier architektonicznych w obiektach turystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz w środkach transportu.
- Ważnym elementem w tworzeniu usług dla tego segmentu odbiorców jest promocja i informacja turystyczna (m.in. pełne informacje o przystosowaniu dla tego segmentu obiektów turystycznych i sportowych należy umieszczać w przewodnikach turystycznych, folderach, mapach, komunikatach o imprezach).
- Jednocześnie należy prowadzić i promować badania naukowe i statystyczne dot. tego segmentu turystów.

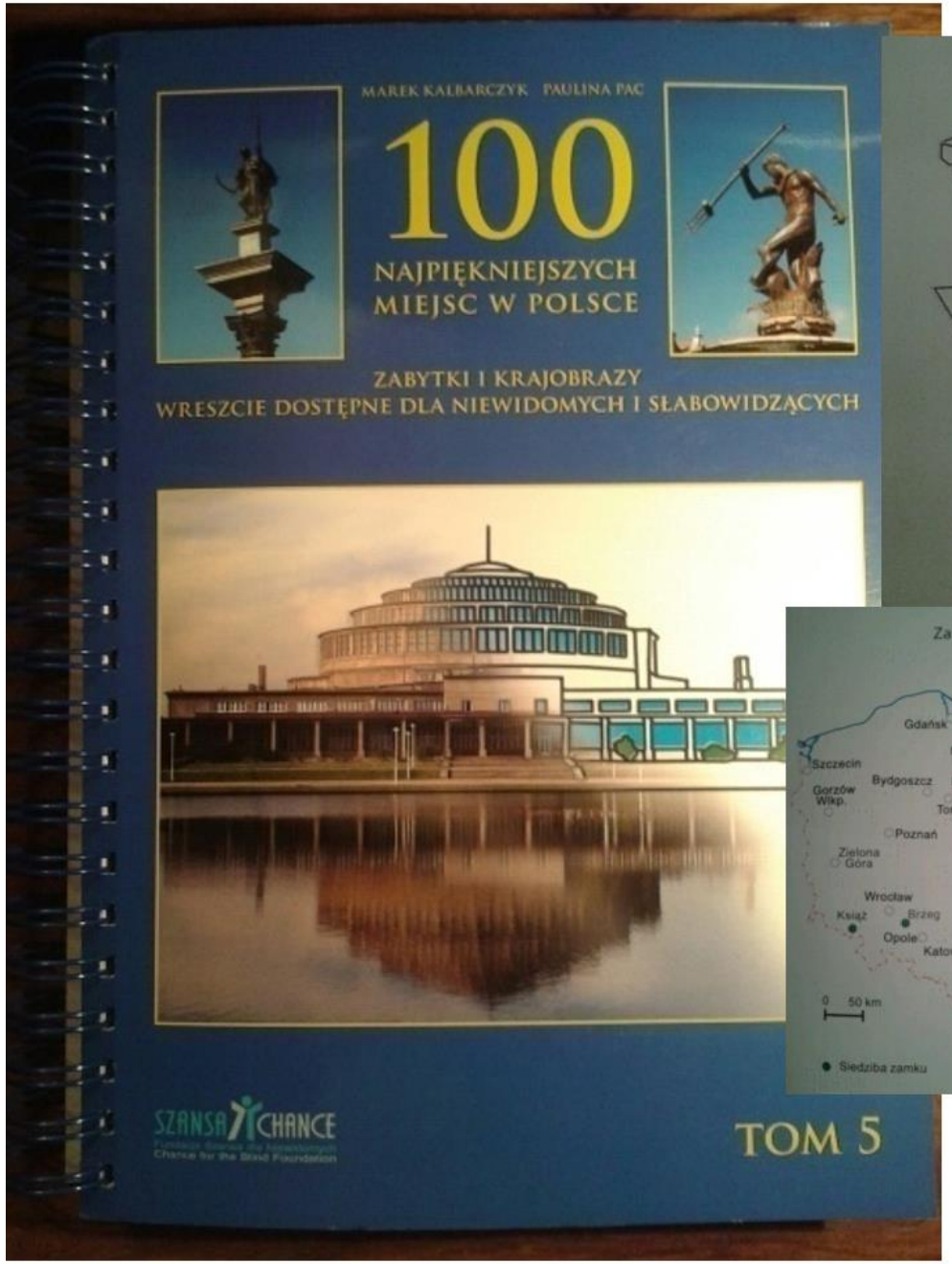
MAREK KALBARCZYK PAULINA PAC
100
NAJPIĘKNIEJSZYCH
MIEJSC W POLSCE
ZABYTKI I KRAJOBRAZY
WRESZCIE DOSTĘPNE DLA NIEWIDOMYCH I SŁABOWIDZĄCYCH
SZANSA CHANCE
TOM 5

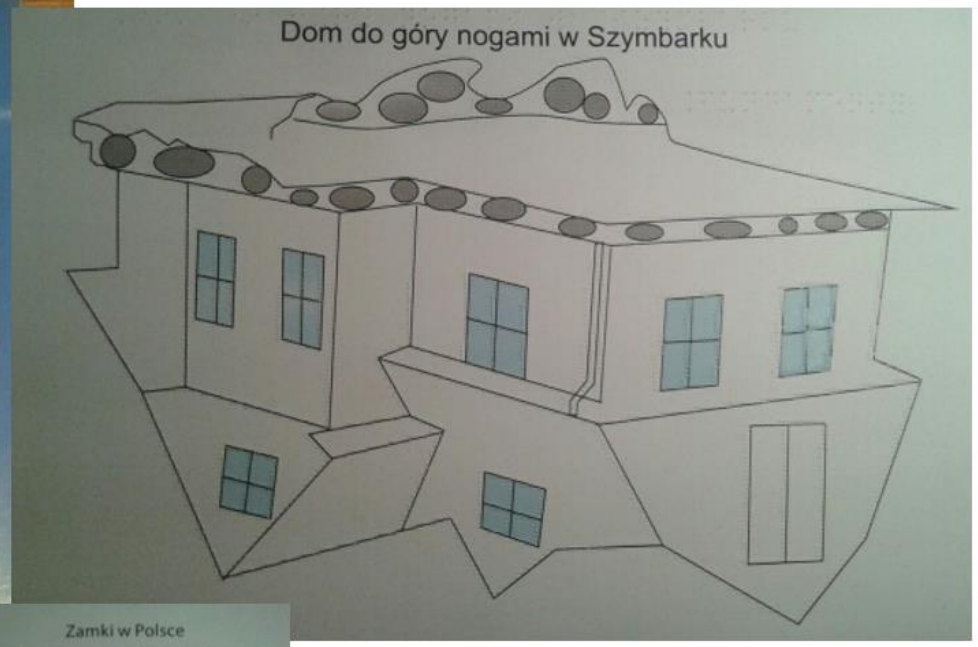
Dom do góry nogami w Szymbarku

Zamki w Polsce
Gdańsk
Lidzbark Warmiński
Malbork
Olsztyn
Szczecin
Bydgoszcz
Golub-Dobrzyń
Białystok
Gorzów Wlkp.
Opinogóra
Toruń
Pułtusk
Poznań
Warszawa
Zielona Góra
Nieborów
Łódź
Lublin
Wrocław
Zamość
Książ
Brzeg
Kielce
Baranów Sandomierski
Opole
Katowice
Kraków
Rzeszów
Łańcut
Nowy Wiśnicz
Krasiczyn
0 50 km
Siedziba zamku

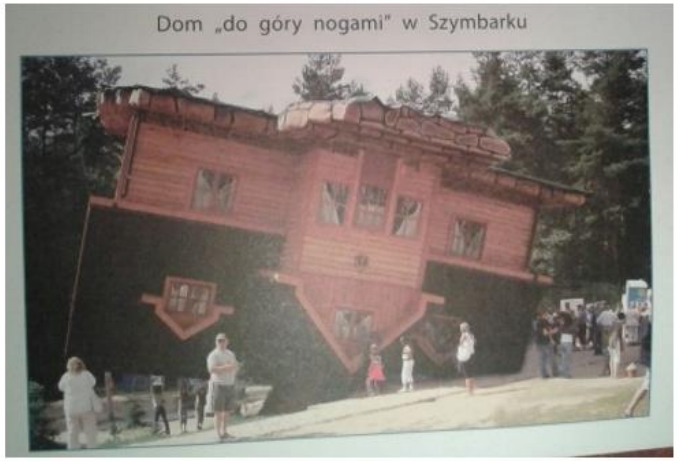
Dom „do góry nogami" w Szymbarku

Wspieranie zadań mających na celu dostosowanie produktów i usług turystycznych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami i osób z niepełnosprawnościami to m.in.:

- dostosowanie turystycznych nośników informacyjnych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami,
- podnoszenie kwalifikacji osób zarządzających i pracujących w branży turystycznej,
- promowanie i upowszechnianie dobrych praktyk z zakresu turystyki dostępnej poprzez organizację wydarzeń/imprez turystycznych skierowanych do osób ze szczególnymi potrzebami.

Różnice w uczestnictwie osób z niepełnosprawnościami w wyjazdach turystycznych, w odniesieniu do osób pełnosprawnych

Pomimo odmiennego poziomu uczestnictwa w turystyce osób z niepełnosprawnością w poszczególnych krajach, spowodowanego oddziaływaniem wielu ograniczeń (ekonomicznych, technicznych, środowiskowych i in.), podróże turystyczne osób z niepełnosprawnością wykazują pewne wspólne m.in. cechy:

- znacząco niższa w porównaniu z całą populacją częstotliwość podróżowania,
- głównymi motywami podejmowania podróży są rekreacja i zdrowie,
- podróże osób z niepełnosprawnością w większości nie wykazują sezonowości,
- poziom wydatków związanych z wyjazdami jest relatywnie wysoki,
- duży udział w podróżach mają wyjazdy krajowe,
- osoby z niepełnosprawnością w większości podróżują z osobami towarzyszącymi,
- jednym z głównych powodów niepodejmowania przez osoby z niepełnosprawnościami podróży jest w wielu przypadkach niedostosowana baza turystyczna,
- wiele osób z niepełnosprawnością podróżowałoby częściej, jeśli byłaby dostępna odpowiednio dostosowana baza turystyczna.

Szczególny priorytet w wyborze miejsca wypoczynku przez osoby z niepełnosprawnością mają:

- warunki zakwaterowania (baza noclegowa),
- możliwości poruszania się po okolicy,
- dojazd do miejsca wypoczynku i powrót (czas i środki transportu),
- dodatkowe wycieczki fakultatywne (oferowane w miejscu pobytu/wypoczynku),
- różne aspekty organizacyjne (poziom usług, poziom i profesjonalizm osób świadczących usługi - np. personel itp.),
- możliwość dokonywania zakupów/zakup prezentów,
- czas wolny od zajęć,
- oferta rekreacyjno-kulturalna,
- możliwości uprawiania zróżnicowanych form aktywności (sport/rekreacja itp.)
- poziom i różnorodność zabiegów rekreacyjno-wypoczynkowo-zdrowotnych (np. SPA & Wellness),
- szeroki i łatwy dostęp do turystycznych urządzeń i usług (z jednoczesnym uzyskaniem jak największej samodzielności w dostępie do nich).

Przygotowanie imprezy turystycznej dla osób z niepełnosprawnościami (opracowanie własne, 2022)

Elementy imprezy	Wskazania i działania
Typ niepełnosprawności uczestników (rodzaje dysfunkcji)	W zależności od uczestników - dokonywany jest wybór imprezy (a) typ imprezy turystycznej - turystyka krajoznawcza, turystyka aktywna - np. spływy, imprezy rowerowe, żeglarskie itp. b) obszar turystyczny - destynacja (tereny górskie, nizinne, lasy, jeziora, rzeki itp.). Niezbędny jest jasny i czytelny przekaz informacyjno-promocyjny o danej imprezie, skierowany do uczestników imprezy. Ważny jest typ urządzeń, ułatwień oraz sprzętu z jakiego korzystają uczestnicy imprezy. Niezbędne jest przygotowanie terenu (oznakowanie szlaków, przygotowanie przewodników turystycznych i opiekunów grup).
Program	Uwzględnić ilość obiektów i atrakcji turystycznych (czas i odległość np. z miejsca ustawienia autokaru, obiekty i atrakcje do zwiedzania , dostępność dla danego typu niepełnosprawności, czas otwarcia, czas przerw, czas wolny dla uczestników, posiłki. Przy wszystkich typach imprez, dbałość organizatora o bezpieczeństwo uczestników (np. kamizelka ratownicza - impreza żeglarska, kamizelka odblaskowa - impreza rowerowa itp.). Ważne jest również, czy uczestnicy samodzielnie biorą udział w imprezie czy np. z wolontariuszem (osobą towarzyszącą)
Transport	Rodzaj transportu dostosowany do typu imprezy (środki transportu przystosowane do przewozu osób z niepełnosprawnościami - np. wózki). Dbałość o bezpieczeństwo uczestników imprezy. Opieka pilota.
Nocleg	Typ zakwaterowania dostosowany do typu i rodzaju oferty (standard, wyposażenie, wielkość obiektu wraz z zapleczem rekreacyjnym, ofertami specjalnymi - np. basen, SPA & Wellness, sauna itp.)
Wyżywienie	Typ i rodzaj wyżywienia uzależniony jest od typu realizowanej imprezy (np. pobytówka, objazdówka, impreza mieszana itp). Wybór miejsc spożywania posiłków dostosowany do typu imprezy (przystosowane lokale gastronomiczne, przystosowane miejsca na zewnątrz - np. ścieżki, stoły, wiaty, paleniska, ogniska, oświetlenie, oznakowanie + pomoc ze strony opiekunów). Ważne jest również wcześniejsze rozeznanie organizatora na temat zapotrzebowania na posiłki dla osób o specjalnych potrzebach żywieniowych (specjalne diety, posiłki wegetariańskie itp.).
Przewodnictwo i pilotaż	Niezbędne jest korzystanie z usług wykwalifikowanej kadry turystycznej, przygotowanej do obsługi osób z niepełnosprawnościami.

Uregulowania prawne w Polsce jako czynnik rozwoju turystyki osób z niepełnosprawnościami (wybrane dokumenty)

Podstawa prawna	Zapisy
Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku	- prawo do niedyskryminacji stanowiąc, że nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny (art. 32 pkt. 2). - władze publiczne mają obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej tym osobom (art. 68), - obowiązek pomocy tym osobom w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej (art. 69)
Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych	- rehabilitacja tych osób oznacza zespół działań (organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych, społecznych) zmierzających od osiągnięcia, przy współudziale tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej (art.7), - rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobom niepełnosprawnym uzyskanie i utrzymanie zatrudnienia (służą temu: szkolnictwo zawodowe, poradnictwo i pośrednictwo pracy), a rehabilitacja społeczna służy temu, aby osobom niepełnosprawnym umożliwić pełne uczestnictwo w życiu społecznym (art. 8 i 9), - określanie zasad organizacji turnusów, informacje o możliwościach dofinansowania uczestnictwa oraz prawo tych osób do dodatkowego urlopu wypoczynkowego (ze środków PFRON).
Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (Uchwała Sejmu RP z dnia 01.08.1997 r.)	Prawo do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, dostępu do dóbr i usług, dostępu do opieki medycznej, edukacji, zatrudnienia, życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych (m.in.: dostęp do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej oraz do swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, dostęp do informacji, możliwości komunikacji międzyludzkiej).
Ustawa Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. z 1994, Nr 207 poz. 2016 z późn. zm.) - Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.	Uwzględnianie w szerokim zakresie potrzeb tych osób do różnych obiektów i infrastruktury (m.in. w odniesieniu do obiektów użyteczności publicznej, jakimi są np. dworce lotnicze, stacje kolejowe, obiekty sportowe, hale widowiskowe i baseny itp.).

Podstawa prawna	Zapisy
Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe (Dz.U. z 1984, Nr 53 poz. 272)	Przewoźnik jest obowiązany do zapewnienia podróżnym odpowiednich warunków bezpieczeństwa i higieny oraz wygody i należytej obsługi. Przewoźnik ma obowiązek podejmowania działań ułatwiających korzystanie ze środków transportowych, punktów odprawy, przystanków i peronów tym osobom (również poruszającym się na wózkach inwalidzkich) (art. 14 ust. 2).
Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz. U. z 2003, Nr 207, poz. 2016,	W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób z niepełnosprawnościami (art. 1 ust. 2 pkt 5).
Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dostęp z dnia Dz. U. z 1999, Nr 43 poz. 430)	Urządzenia na chodniku, w szczególności podpory znaków drogowych, słupy oświetleniowe należy tak usytuować, aby nie utrudniały użytkowania chodnika, w tym przez osoby z niepełnosprawnościami (art. 44 ust 6).
Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu realizacji obowiązku zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług powszechnych (Dz. U. z 2002, Nr 237, poz. 2010),	Projektowanie i wykonanie budynków użyteczności publicznej jest jednym z najważniejszych czynników determinujących możliwości zawodowego i społecznego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami - spełnienie potrzeb socjoekonomicznych w dużym stopniu uzależnione jest od dostępności budynków i środowiska. Dotyczy to zwłaszcza osób z niepełnosprawnościami ruchowo i wzrokowo (głównie ci użytkownicy ze względu na ograniczenia fizyczne mają największe problemy z bezkolizyjnym poruszaniem się po ulicach i dostaniem się do nieprzystosowanych budynków)

Bariery utrudniające udział osób z niepełnosprawnościami w turystyce

- Swobodne podróżowanie i przebywanie poza miejscem swojego zamieszkania jest ograniczone różnymi czynnikami, które w mniejszym stopniu bądź niemal w ogóle nie są odczuwane przez osoby nie dotknięte niepełnosprawnością.
- Czynniki te leżą po stronie otoczenia bądź po stronie samych osób z niepełnosprawnościami i są to m.in. :

➢ ograniczenia finansowe,
➢ ograniczenia architektoniczne i urbanistyczne,
➢ bariery społeczne,
➢ brak dostępu do informacji o możliwościach uprawiania turystyki

TURNUSY REHABILITACYJNE JAKO FORMA AKTYWNOŚCI TURYSTYCZNYCH

Proponowane formy aktywności fizycznych dla osób z niepełnosprawnościami:

- Dobór odpowiednich form aktywności dla tych osób uzależniony jest od rodzaju i stopnia dysfunkcji danego człowieka.
- Główne rodzaje dysfunkcji można podzielić na kilka grup:

- choroby narządu ruchu, braki i ubytki kończyn (amputacje), endoprotezy
- uszkodzenia układu nerwowego, porażenia, niedowłady (osoby takie poruszają się za pomocą wózków inwalidzkich, kul, protez i innego sprzętu ortopedycznego)
- choroby układu sercowo-naczyniowego i oddechowego, cukrzyca i inne schorzenia upośledzające ogólny stan zdrowia
- choroby narządów zmysłu (niewidomi i niedowidzący, głusi i niedosłyszący)
- zaburzenia psychiczne, intelektualne i inne.

- Każdy rodzaj ruchu dla osób niepełnosprawnych jest pewnego rodzaju rehabilitacją
- Rehabilitacja, czyli usprawnianie obejmuje:
  - kinezyterapię (leczenie ruchem)
  - fizykoterapię (wykorzystującą wpływ różnych czynników fizycznych na organizm) (*kinezyterapia* + *fizykoterapia* = *fizjoterapia*)
  - terapię zajęciową (ergoterapię, leczenie pracą czy zabawą - m.in. rekreacja, sport, turystyka)
  - zaopatrzenie ortopedyczne
  - zagadnienia psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne i inne.

TURNUSY REHABILITACYJNE TO ZORGANIZOWANA FORMA TURYSTYCZNYCH WCZASÓW AKTYWNYCH Z ELEMENTAMI REHABILITACJI LECZNICZEJ PSYCHOSPOŁECZNEJ, UWZGLĘDNIAJĄCEJ RODZAJE I STOPIEŃ NIESPRAWNOŚCI FIZYCZNEJ, PSYCHICZNEJ LUB PSYCHOFIZYCZNEJ UCZESTNIKÓW

- Turnus rehabilitacyjny odbywa się najczęściej w zorganizowanej grupie nie mniejszej niż 20 osób i trwa nie krócej niż 14 dni.
- Program turnusu powinien zawierać elementy rehabilitacji leczniczej, odpowiadającej schorzeniom osób z niepełnosprawnosciami będących uczestnikami turnusu oraz działalności kulturowo-oświatowej, turystycznej, rekreacyjnej, wspomagającej rehabilitację społeczną.

Turnusy rehabilitacyjno-usprawniające to połączenie:

- **Wczasów -** mających z punktu widzenia psychologicznej struktury działań i doznań uczestników (cechy zajęć dobrowolnych, zależnych przede wszystkim od indywidualnych potrzeb, nawyków i zainteresowań poszczególnych osób).
- **Zajęć leczniczo - rehabilitacyjnych -** które niejednokrotnie w dużym stopniu wymagają od ich uczestników wysiłku woli, mają bowiem one charakter zajęć obowiązkowych.

Dobierając formę aktywności, należy pamiętać o pewnych ustalonych zasadach:

1) Dyscyplina i forma zajęć musi być właściwie dobrana do rodzaju niepełnosprawności i charakteru dysfunkcji.
2) Uprawianie turystyki (aktywności) nie może zagrażać zdrowiu pacjenta i otoczeniu.
3) Ćwicząc osoba z niepełnosprawnościami ma odzyskać wiarę w swoje możliwości psychofizyczne.
4) Turystyka jako forma aktywności łączy się m.in. z krajoznawstwem, poznaniem otoczenia, itd.
5) Środowisko naturalne pomaga w przezwyciężaniu kompleksów, lęków i zahamowań.
6) Turystyka to pozyskiwanie sił fizycznych i odporności oraz hartowanie organizmu.
7) Aktywność jest psychoprofilaktyką i psychoterapią oraz radością życia.
8) Ruch umożliwia wyrwanie się z samotności.
9) Turystyka przygotowuje pod względem kondycyjnym i psychicznym do aktywności w wybranej dyscyplinie.
10) Każda forma aktywności jest indywidualna dla osoby z niepełnosprawnościami.
11) Należy odpowiednio dawkować tym osobom obciążenia wysiłkowe.
12) Należy dążyć do powszechności uprawiania turystyki jako aktywności osób z niepełnosprawnościami.

Cele i zadania, jakie powinny zostać zrealizowane na turnusach rehabilitacyjnych to:

- poprawa sprawności i wydolności fizycznej
- poprawa samodzielności
- poprawa zdrowia i samopoczucia psychofizycznego
- przygotowanie do życia w społeczeństwie
- minimalizacja skutków niepełnosprawności
- nawiązywanie kontaktów społecznych i przyjaźni.

Działania w trakcie turnusów:

- prowadzenia zabiegów leczniczo-usprawniających,
- wyrabianie zaradności osobistej i umiejętności samoobsługi,
- organizowania warunków do aktywnego wypoczynku i turystyki i rekreacji,
- wdrażanie do współdziałania i współżycia w grupie
- prowadzenie zajęć dydaktyczno - wychowawczych ukierunkowanych na m.in. umiejętnościach organizowania sobie przez osoby z niepełnosprawnościami, samodzielnie aktywnego wypoczynku już poza uczestnictwem w wyjazdach

- Turnusy rehabilitacyjne ze względu na swój złożony charakter i wielorakość funkcji, zarówno w zakresie usprawnienia psychofizycznego, jak i metod aktywnościowych, często bardzo intensywnego i powodującego zmęczenie, nie mogą być narażone na przypadkowość i na działanie nie w pełni uzasadnione.
- Istotne są następujące wymagania:
  - dobra i prawidłowa lokalizacja ośrodka w którym odbywa się turnus,
  - brak barier architektonicznych,
  - dobór uczestników,
  - zapewnienie bezpieczeństwa wszystkim uczestnikom,
  - dobór wysoko wykwalifikowanej i specjalistycznej kadry lekarskiej, opiekunów, instruktorów i trenerskiej,
  - zapewnienie bardzo dobrego i specjalistycznego programu rehabilitacyjnego wraz z zapewnieniem sprzętu najwyższej jakości,
  - opracowanie właściwego programu zajęć, w tym z zakresu aktywności fizycznej (rekreacyjno-sportowo-turystycznej).

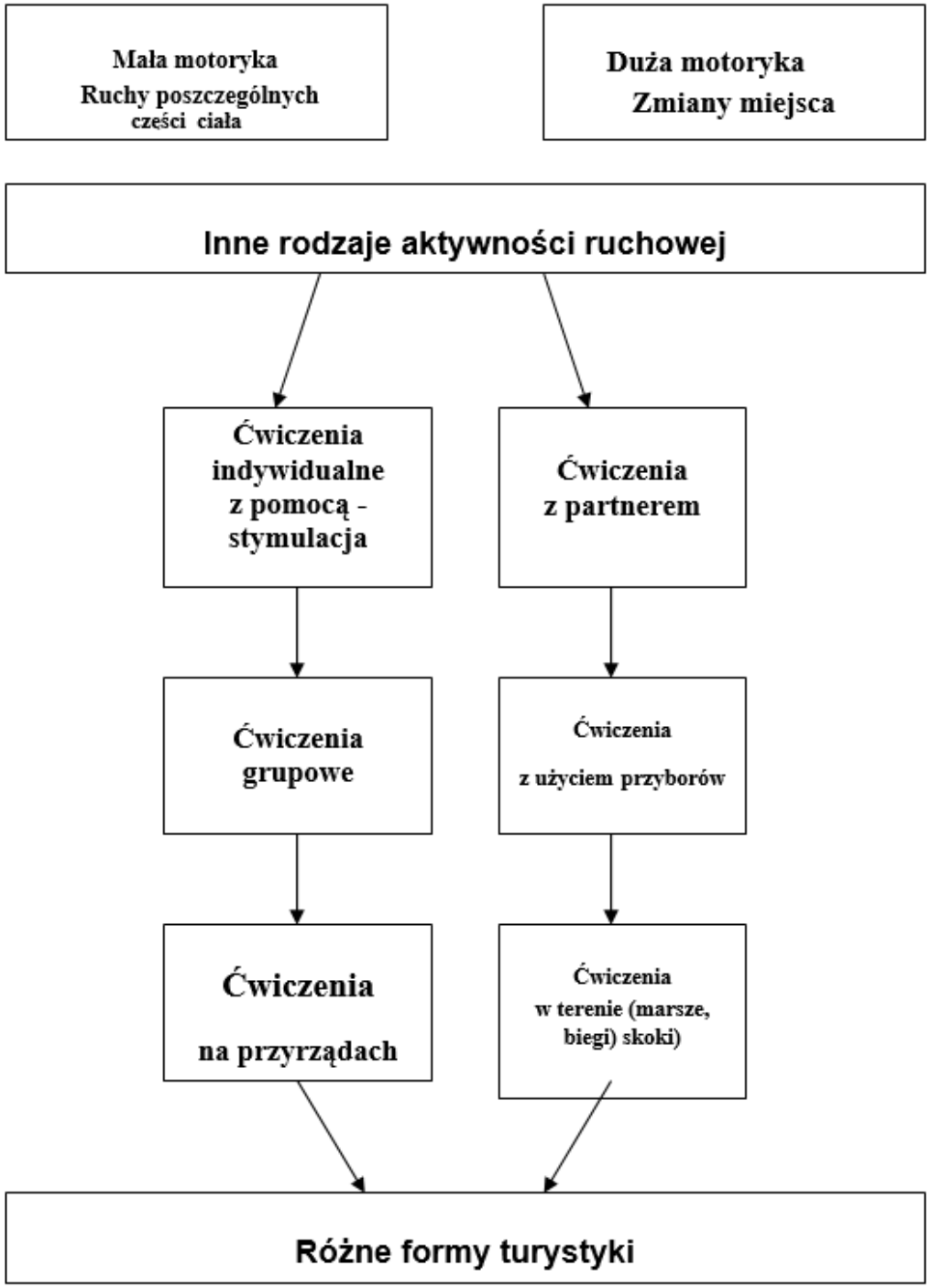

Przykłady oferty zajęć ruchowych (ćwiczeń) skierowanych do osób o specjalnych potrzebach (osób z niepełnosprawnościami) możliwych do zastosowania w ośrodkach uzdrowiskowych (turnusy rehabilitacyjne)

Źródło: R.Dróżdż, 2005

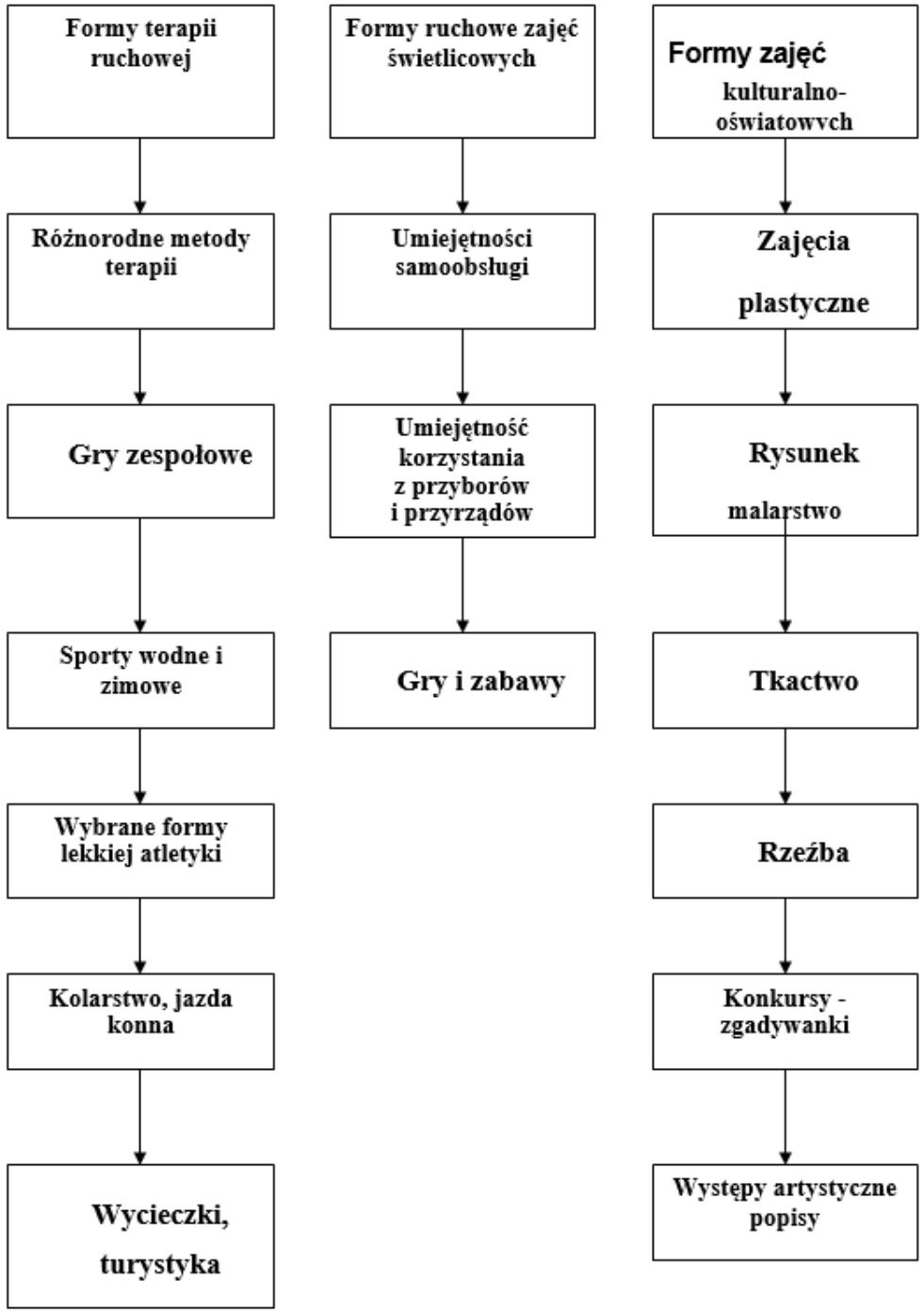

Inne formy ruchowe możliwe do zastosowania w ośrodkach uzdrowiskowych przez osoby o specjalnych potrzebach

Źródło: R.Dróżdż, 2005